

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

МИХАЛЮК АЛЛА МИХАЙЛІВНА

УДК 378.016 : 78 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИКИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОРТЕПІАННОГО
МИСТЕЦТВА**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЗАВАДСЬКА Тетяна Миколаївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор кафедри
фортепіанного виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
РЕБРОВА Олена Євгенівна,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського,
завідувач кафедри музичного мистецтва та хореографії;

кандидат педагогічних наук, доцент
КУРИШЕВ Євген Володимирович,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент кафедри інструментально-виконавської
майстерності.

Захист відбудеться 9 грудня 2014 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 7 листопада 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція української спільноти до світового соціокультурного простору зумовила необхідність модернізації національної системи вищої освіти. Нова гуманістична освітня парадигма передбачає створення умов для повноцінної самореалізації студентів у майбутній професійній діяльності, розкриття їх творчого потенціалу, збереження та розвитку національної ідентичності особистості. Важливість означених цілей підтверджується пакетом таких сучасних директивних освітніх документів, як “Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття)”, “Національна доктрина розвитку освіти в XXI столітті” та Закон України “Про вищу освіту”.

У світлі вищезазначеного фахова підготовка студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів повинна бути спрямована не лише на професійне, а й на особистісне зростання майбутнього вчителя музики. Висловлені позиції екстраполюються на процес музично-інструментальної підготовки, результатом удосконалення якого повинен стати високий рівень сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики.

У теоретико-методологічних дослідженнях вчених різних галузей знань феномен культури отримав широкоаспектне висвітлення, зокрема, в працях філософів підкреслюється роль національного чинника у формуванні культури особистості (В. Андрущенко, Л. Губерський, І. Зязюн, В. Іванов, В. Козловський та інші). Значний внесок у вивчення проблеми розвитку культури внутрішнього світу особистості та психологічних механізмів його регуляції зробили Л. Виготський, О. Леонтьєв, В. Медушевський, Є. Назайкінський, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші. У педагогічному ракурсі поняття “культура” характеризує рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльністю (Е. Абдуллін, І. Зязюн, О. Щолокова та інші).

У контексті фахової підготовки майбутніх учителів музики широкого розгляду набули питання розвитку духовної культури (О. Горожанкіна, О. Олексюк, В. Подрезов), музично-естетичної культури (Н. Гузій, І. Барвінок, М. Нечепоренко, Л. Побережна), музично-педагогічної культури (М. Букач, С. Деніжна, В. Мішеченко, О. Рудницька) студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів.

У площині виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів було глибоко досліджено ряд питань, дотичних до проблеми формування виконавської культури майбутніх учителів музики, зокрема, – формування виконавських умінь педагогів-музикантів (І. Гринчук, К. Крицький, С. Куришев, В. Муцмахер), їх музично-виконавського мислення (О. Бурська, Н. Мозгальова), виконавської майстерності студентів (М. Давидов, І. Мостова, Г. Саїк, В. Федоришин), професійно-ціннісних орієнтацій (В. Волкова, О. Плохотнюк, Н. Свещинська), індивідуального стилю виконавської діяльності майбутніх фахівців (Є. Йоркіна, К. Сергєєва).

Вагомий внесок у вивчення проблеми формування виконавської культури майбутніх учителів музики належить таким вітчизняним педагогам-науковцям, як О. Андрейко, Л. Гусейнова, Н. Згурська, а також зарубіжним Л. Арчажниковій, В. Борисевичу, Н. Нургаяновій, В. Орловій, У Лінсян. Однак формування даного феномену на підґрунті українського фортепіанного мистецтва ще не отримало належного висвітлення.

Вивченню українського фортепіанного мистецтва присвячено роботи мистецтвознавців В. Белікової, О. Верещагіної, Ж. Дедусенко, Н. Зимогляд, Н. Кашкадамової, Л. Кияновської, Л. Корній, Ю. Ольховського, Н. Ревенко, В. Шульгіної, а також педагогів-піаністів – Н. Гуральник, Т. Завадської, З. Йовенко, О. Ребрової. Дані дослідники наголошували, що українське фортепіанне мистецтво у єдності складових – композиторської творчості, виконавської діяльності, освітньої практики винятковим чином впливає на особистість майбутнього вчителя музики на ментально-генетичному рівні.

Актуальність розробки означеної проблеми підсилюється низкою існуючих суперечностей, а саме:

- між зростаючими вимогами до забезпечення культурологічного спрямування виконавської підготовки майбутніх учителів музики та недостатнім рівнем сформованості їх виконавської культури;
- між потужним навчально-виховним потенціалом українського фортепіанного мистецтва та недостатнім його використанням у процесі формування виконавської культури майбутніх учителів музики.

Актуальність порушеної проблеми, необхідність подолання виявлених суперечностей та недостатність методичного обґрунтування шляхів формування виконавської культури студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів у процесі опанування українським фортепіанним мистецтвом зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *“Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і складає частину комплексного дослідження з теми *“Вдосконалення фахової та методичної підготовки вчителя музики до практичної професійної діяльності”* (протокол № 4 від 22 грудня 2010 року).

Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 23 грудня 2010 року) та узгоджено на засіданні бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 22 лютого 2011 року).

Мета дослідження: розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови та методику формування

виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва.

Об'єкт дослідження: процес фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищих педагогічних навчальних закладах.

Предмет дослідження: педагогічні умови та методика формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі **завдання:**

- 1) проаналізувати стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі;
- 2) уточнити зміст і структуру виконавської культури майбутнього вчителя музики;
- 3) розкрити особливості українського фортепіанного мистецтва як культурно-освітнього явища та обґрунтувати його позитивний вплив на формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів;
- 4) визначити педагогічні умови ефективного формування виконавської культури майбутніх учителів музики на засадах українського фортепіанного мистецтва;
- 5) визначити критерії, показники та встановити рівні сформованості виконавської культури в майбутніх учителів музики;
- 6) розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити поетапну методику формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: філософські положення про мистецтво як форму суспільної свідомості та його значення у вихованні людини; концепція відродження національної культури та освіти; гуманістична концепція особистісно зорієнтованого підходу до навчання і виховання; сучасні ідеї щодо психологічних закономірностей культурного розвитку особистості та значення національного мистецтва у формуванні її духовних якостей; наукові праці з естетики та мистецтвознавства (Б. Асаф'єв, М. Бахтін, Г. Гільбурд, Є. Гуренко, Н. Корихалова); фундаментальні праці з методики навчання гри на фортепіано (О. Алексеєв, Л. Баренбойм, Г. Нейгауз, Ю. Некрасов, Г. Ципін, О. Щапов); сучасні дослідження щодо теоретико-методологічних засад мистецької освіти та формування педагога-музиканта ХХІ століття (Н. Гуральник, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський); дидактичні моделі формування виконавської культури вчителя музики (О. Андрейко, Л. Арчажникова, Л. Гусейнова, Н. Згурська, В. Орлова).

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань були використані загальнонаукові **методи дослідження:**

- *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури з досліджуваної проблеми, її систематизація та узагальнення, класифікація отриманих теоретичних та експериментальних даних, їх зіставлення, інтерпретація, конкретизація,

порівняння – для формування основних положень досліджуваної проблеми;

- *емпіричні* – цілеспрямоване педагогічне спостереження, анкетування, індивідуальні та групові бесіди, тестування, педагогічний експеримент для встановлення рівнів сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики та розробки методики формування досліджуваної якості у студентів;
- *статистичні* – аналіз та математична обробка отриманих експериментальних даних, що відображена в табличних формах та рисунках, для фіксації результатів вимірювань та перевірки ефективності розробленої експериментальної методики.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- *вперше* визначено педагогічні умови та розроблено методику формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва; визначено критерії та показники сформованості означеної якості;
- *уточнено* зміст поняття “виконавська культура майбутнього вчителя музики”;
- *конкретизовано* структуру виконавської культури майбутнього педагога-музиканта;
- *доведено* культурно-освітню значущість українського фортепіанного мистецтва та його позитивний вплив на процес формування виконавської культури студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів;
- *подальшого розвитку* набуло теоретико-методичне забезпечення культуровідповідності фортепіанного навчання студентів та його опори на національно-культурні традиції.

Практичне значення дослідження полягає в ефективності апробації запропонованих педагогічних умов та розробленої поетапної методики формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва; у впровадженні в навчально-виховний процес вищих музично-педагогічних закладів освіти спецкурсу “Культурно-освітні засади українського фортепіанного мистецтва”. Матеріали дисертаційного дослідження можуть слугувати підставою для оновлення та коректування змісту таких навчальних дисциплін, як “Основний музичний інструмент (фортепіано)”, “Методика навчання гри на фортепіано”, “Історія української музики”, а також використовуватись у процесі написання навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з питань фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Теоретичні положення та практичні результати науково-дослідної роботи впроваджено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/556 від 18.03.2014), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (довідка № 450 від 07.03.2014), Ніжинського державного університету імені Миколи

Гоголя (довідка № 04 від 04.04.2014), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (довідка № 263 від 26.03.2014). Дослідженням було охоплено 249 студентів II-V курсів, а також 16 викладачів профільних кафедр вищих музично-педагогічних навчальних закладів.

Результати дослідження доповідалися автором на міжнародних науково-практичних конференціях: II Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні аспекти культурного діалогу : Росія – Україна” (м. Краснодар, 2012 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (м. Київ, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців мистецької освіти” (м. Бердянськ, 2013 р.), а також на *всеукраїнській* науково-практичній конференції “Методологічні та методичні засади мистецької освіти” (м. Ніжин, 2013 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дослідження знайшли відображення в 10 одноосібних публікаціях автора, з них 6 – у провідних фахових виданнях України, 2 – у міжнародних виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 193 найменувань, з них 5 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 252 сторінки, з них 193 сторінки основного тексту. Робота містить 19 таблиць, 3 рисунки, що разом із додатками становить 41 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об’єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено його методологічну та теоретичну основу, охарактеризовано методи дослідної роботи, висвітлено її наукову новизну та практичне значення, а також наведено дані про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У **першому розділі** – “*Теоретичні основи формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва*” – проаналізовано філософські, соціологічні, мистецтвознавчі та психолого-педагогічні наукові джерела з проблеми дослідження. На цій основі з’ясовано сутність поняття “виконавська культура”, уточнено зміст і структуру виконавської культури майбутнього вчителя музики та здійснено ретроспективний огляд українського фортепіанного мистецтва як культурно-історичного явища.

На основі узагальнення наукових праць із різних галузей знань було виявлено розмаїття підходів щодо вивчення категорії “культура”. В найширшому філософському трактуванні під культурою розуміють сукупність матеріальних і духовних надбань, втілених у результатах продуктивної діяльності, що виражають історично досягнутий рівень розвитку суспільства і

людини. В соціологічному аспекті культура розглядається як особливий соціум, в якому і формами якого індивіди даної епохи і різних епох можуть спілкуватися між собою як особистості. З позицій психології культура розуміється як складна система цінностей, перш за все, духовних, а потім суспільних. У ракурсі педагогіки широкого використання набули категорії: “культура особистості” – як узагальнена ознака змістового наповнення життєдіяльності суб’єкта, стилю та способу його життя (О. Рудницька); “естетична культура” – як інтегрована якість особистості, що є основою її здатності до сприймання та оцінки прекрасного і потворного, високого і низького, трагічного і комічного, а також до створення естетичних цінностей в житті і мистецтві (Л. Побережна); “художня культура” – як сукупність процесів і явищ духовної практичної діяльності, спрямованої на творення, розповсюдження, сприйняття творів мистецтва та матеріальних предметів, що мають естетичну цінність, та характеризує масові художні уподобання та смаки того чи іншого суспільства (О. Рудницька); “музична культура” – як високий рівень оволодіння людиною системою музичних знань, музичною діяльністю, як ступінь розвитку музичної свідомості та поведінки особистості, як сформованість музично-естетичного смаку і творчих потреб (Р. Тельчарова). Доведено, що важливою складовою музичної культури особистості є виконавська культура.

У мистецтвознавчій літературі виконавська культура трактується як складова духовної культури, де діють спільні закони, тому повноцінна виконавська творчість неможлива без загальнокультурного розвитку особистості. Узагальнення педагогічних досліджень вітчизняних (О. Андрейко, Л. Гусейнової, Н. Згурської) та зарубіжних (Л. Арчажникової, В. Борисевича, В. Орлової, Н. Нургаянової) науковців, присвячених проблемі формування виконавської культури майбутніх учителів музики, дозволило з’ясувати, що даний феномен є одним із показників досконалої виконавської підготовки студентів вищих закладів освіти і передбачає не лише досягнення високого рівня техніки виконання, а й музично-естетичний, професійно-творчий та духовний розвиток особистості.

На підставі вищевисловлених положень *виконавську культуру майбутнього вчителя музики визначено як інтегровану професійно-особистісну властивість, яка характеризує високий рівень оволодіння мистецькими знаннями, музично-виконавськими вміннями, педагогічними компетенціями, що виражається в здатності до художньо обґрунтованої та педагогічно доцільної інтерпретації змісту музичного твору та забезпечує в умовах виконавсько-педагогічної діяльності особистісне професійно-творче зростання.*

Структуру виконавської культури майбутнього вчителя музики складають такі взаємодіючі компоненти: *мотиваційно-потребовий*, до складу якого увійшли інтерес до виконавської діяльності, потреба у самовираженні в процесі виконавської діяльності та характер ставлення до майбутньої професії; *когнітивно-інформаційний*, що містить музично-історичні та музично-

теоретичні знання, поінформованість щодо музично-виконавського репертуару, а також знання вікових особливостей музичного сприймання; *операційно-технологічний*, що характеризується рівнем розвитку музично-виконавських та інтерпретаційно-аналітичних умінь, здатністю до художньо-педагогічної комунікації; *творчо-діяльнісний*, що включає у себе досвід самостійної музично-пошукової діяльності, ціннісні орієнтації у сфері музики, а також творчі здібності.

В результаті ретроспективного огляду історіографії розвитку українського фортепіанного мистецтва було з'ясовано, що даний феномен є культурно-історичним явищем, що ґрунтується на досягненнях і взаємовпливах виконавської, педагогічної та творчої діяльності, він винятковим чином впливає на особистість майбутнього вчителя музики на ментально-генетичному рівні. В дослідженні представлено періодизацію та визначено основні тенденції становлення і розвитку українського фортепіанного мистецтва. Перший період (початок – перша половина ХІХ століття) розвитку фортепіанного мистецтва в Україні відзначається аматорським, домашнім рівнем музикування; другий період (друга половинна ХІХ століття) знаменний становленням вітчизняної композиторської школи в освітньому просторі України; третій період (кінець ХІХ – перша чверть ХХ століття) вирізняється професіоналізацією всіх жанрово-стильових та виконавсько-педагогічних процесів у розвитку українського фортепіанного мистецтва; четвертий період (1940-50-і рр.) виокремлюється збільшенням популярності вітчизняної фортепіанної музики, виконавства та музичної освіти на міжнародних теренах; п'ятий період (1960-80-і рр.) характеризується переважанням постмодерністських стилів в українській фортепіанній школі з яскраво вираженими фольклорними традиціями; шостий період (90-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) відзначається небувалим розквітом концертної діяльності вітчизняних піаністів як на теренах України, так і за її межами.

У **другому розділі** – *“Методичне обґрунтування шляхів і засобів формування виконавської культури студентів вищих педагогічних закладів освіти на засадах українського фортепіанного мистецтва”* – висвітлено інтерпретаційно-виконавські засади української фортепіанної школи, розкрито особливості українського фортепіанного мистецтва як засобу формування виконавської культури у студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів, а також визначено педагогічні умови підвищення ефективності означеного процесу.

В дисертаційному дослідженні з'ясовано інтерпретаційно-виконавські засади української фортепіанної школи, що складають основу виконавської складової українського фортепіанного мистецтва. На основі розгляду дефініції “школа” як наряду в науці, літературі, мистецтві, суспільно-політичній думці тощо, для якого характерні спільність поглядів, принципів, методів, традицій, *українську фортепіанну школу розуміємо як суспільно-культурний феномен, що характеризує цілісну систему виховання музиканта-виконавця, яка ґрунтується на національних традиціях, реалізується на основі загальних*

освітньо-виховних принципів і спеціальних методико-технологічних прийомів та виражається в естетично обґрунтованій інтерпретації художньо-образного змісту музичних творів. У дослідженні визначено такі інтерпретаційно-виконавські засади української фортепіанної школи: 1) глибока зосередженість і сконцентрованість на художньо-образному змісті виконуваного музичного твору; 2) лірико-інтелектуальний, глибоко-психологічний, емоційно-експресивний виконавський стиль артистів; 3) опанування методичними принципами гри на фортепіано та удосконалення технологічних прийомів на основі особистісно гуманістичних переконань шляхом розвитку індивідуально-неповторних рис піаніста-виконавця; 4) особлива уважність та виваженість у підходах до вивчення жанрово-стильових ознак певного композиторського “письма”; 5) врахування новітніх світових тенденцій у виконавському мистецтві.

У дослідженні встановлено, що українська фортепіанна педагогіка – це освітньо-виховна система підготовки піаністів до виконавської, педагогічної й просвітницької діяльності, що склалася на основі методичних принципів вітчизняних педагогів-музикантів і передбачає технічний, інтелектуальний, індивідуально-творчий розвиток особистості на національних засадах. Узагальнюючи досягнення видатних вітчизняних музикантів-педагогів (В. Барвінського, Г. Беклемішева, П. Луценка, К. Михайлова, Г. Нейгауза, В. Пухальського, М. Тутковського, А. Янкелевича), а також педагогів-музикантів вищих музично-педагогічних навчальних закладів (Г. Падалки, О. Рудницької, В. Шульгіної, О. Щолокової), з іменами яких пов’язаний розвиток української фортепіанної педагогіки, з’ясовано *принципи навчання гри на фортепіано майбутніх учителів музики на засадах української музично-освітньої практики*, що складають зміст освітньої складової українського фортепіанного мистецтва, а саме: 1) принцип особистісно зорієнтованого підходу щодо розкриття неповторних індивідуальних якостей студента у процесі навчання гри на фортепіано; 2) принцип інтелектуально-творчого підходу щодо вирішення складних технічних і художніх завдань у навчально-виховному процесі; 3) принцип опанування навичками виконавської та вербальної інтерпретації творів на засадах українського фортепіанного мистецтва; 4) принцип спрямованості виконавської інтерпретації на певну вікову аудиторію слухачів; 5) принцип творчого самовираження у процесі відтворення художніх образів вітчизняної фортепіанної музики.

Аналіз теоретичних основ дослідження зумовив визначення *педагогічних умов*, які підвищують ефективність поетапної методики формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва, це: активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів; забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною; розвиток творчої самостійності в опрацюванні фортепіанних творів українських композиторів як ознаки готовності майбутніх учителів музики до професійно зорієнтованої

виконавської діяльності. Доведено, що лише комплексне забезпечення визначених педагогічних умов може стати основою вирішення проблеми формування виконавської культури у майбутніх педагогів-музикантів на засадах українського фортепіанного мистецтва.

У **третьому розділі** – “Дослідно-експериментальна робота з формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва” – на основі узагальнення теоретичних засад формування у майбутніх учителів музики виконавської культури визначено критерії, показники та встановлено рівні сформованості означеної якості, висвітлено зміст та результати констатувального експерименту, розроблено та експериментально перевірено поетапну методику формувальної роботи, проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

У відповідності до зазначеної компонентної характеристики виконавської культури майбутніх учителів музики було розроблено й науково обґрунтовано групу критеріїв та показників сформованості означеної якості: *міра зацікавленості виконавською діяльністю* (ступінь інтересу до виконавської діяльності, потреба у самовираженні в процесі виконавської діяльності, характер ставлення до майбутньої професії), *ступінь опанування мистецькими знаннями й педагогічними компетенціями* (обсяг музично-історичних та музично-теоретичних знань, міра поінформованості щодо музично-виконавського репертуару, глибина знань вікових особливостей музичного сприймання), *якість виконавського висловлювання* (рівень розвитку музично-виконавських умінь, ступінь володіння інтерпретаційно-аналітичними вміннями, міра здатності до художньо-педагогічної комунікації), *здатність до художньо-творчої виконавської діяльності* (наявність досвіду самостійної музично-пошукової діяльності, сформованість ціннісних орієнтацій у сфері музики, рівень розвитку творчих здібностей).

Виділення означених критеріїв та показників зумовило висвітлення діагностичних характеристик рівнів сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики. В процесі констатувального експерименту, яким було охоплено 249 студентів II-V курсів та 16 викладачів профільних кафедр вищих музично-педагогічних навчальних закладів, використовувались методи анкетування, бесіди, тестування, рейтингу, аналізу виступів студентів на академічних концертах та проведених ними уроків музики, експертної оцінки результатів діяльності.

Результати констатувального етапу дослідження майбутніх учителів музики дозволили виокремити чотири рівні сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики.

Високий або креативний рівень (6%) був виявлений у тих студентів, яким властивий стійкий інтерес до виконавської діяльності, потреба у самовираженні в процесі концертно-виконавської діяльності, ціннісне ставлення до обраної професії вчителя музики. Студенти, які належать до групи з високим рівнем сформованості виконавської культури, демонструють глибокі знання щодо музично-історичних та музично-теоретичних дисциплін, мають повну

обізнаність в особливостях фортепіанного репертуару, зокрема широко поінформовані у фортепіанному репертуарі вітчизняних композиторів. Реципієнти виражають глибокі знання щодо вікових особливостей музичного сприймання. Для респондентів характерне досконале володіння музично-виконавськими та інтерпретаційно-аналітичними вміннями. Також у майбутніх учителів музики на високому професійному рівні сформована здатність здійснювати художньо-педагогічну комунікацію. Реципієнти, що належать до креативного рівня проявляють повну самостійність щодо індивідуальних пошуків інтерпретаційної концепції музичних творів, вміють давати адекватну самооцінку особистому рівню виконавської діяльності й об'єктивно оцінювати інших, успішно створюють яскраво-творчі, художньо обґрунтовані інтерпретації фортепіанних творів, зокрема вітчизняних авторів.

Достатній або компетентний рівень (20 %) продемонстрували респонденти, яким притаманний нестійкий інтерес до виконавської діяльності та властиве позитивне ставлення до обраної професії вчителя музики. Майбутні вчителі музики володіють системою музично-історичних та музично-теоретичних знань, проте означені знання не відзначаються повною ґрунтовністю й усвідомленістю. Студенти проявляють широку обізнаність у фортепіанному репертуарі, однак подекуди у них виникають певні труднощі щодо поінформованості у фортепіанних творах вітчизняних композиторів. Вони спроможні застосовувати в майбутній виконавсько-педагогічній діяльності знання вікових особливостей музичного сприймання. Для студентів, що належать до компетентного рівня сформованості виконавської культури характерне недосконале володіння музично-виконавськими та інтерпретаційно-аналітичними вміннями. В достатній мірі у майбутніх фахівців сформована здатність до здійснення художньо-педагогічної комунікації, вони відзначаються прагненнями досягати самостійності щодо вибору особистісної інтерпретаторської концепції фортепіанних творів. Реципієнти вміють оцінювати власні виконавські досягнення й об'єктивно оцінювати інших, але подекуди їм не вистачає професійної компетентності. Студенти прагнуть створювати художньо-образні інтерпретації фортепіанних творів, однак вони не відзначаються яскраво-творчим, художньо-довершеним втіленням.

Задовільний або нормативний рівень (34 %) був зафіксований у тих студентів, які проявляють вибірковий інтерес до виконавської діяльності, їм притаманна схильність до обраної професії вчителя музики. Студенти відзначаються вузьким діапазоном в оперуванні музичними знаннями, особливо у сфері українського фортепіанного мистецтва. Реципієнти недостатньо обізнані у виконавському репертуарі, тому у них виникають певні труднощі щодо вибору фортепіанних творів відповідно до вікових особливостей музичного сприймання учнів. Респонденти, що належать до групи із задовільним рівнем сформованості виконавської культури характеризуються недосконалим володінням музично-виконавськими вміннями, у них виникають певні труднощі щодо здійснення художньо-педагогічної комунікації у процесі виконавсько-педагогічної діяльності.

Студенти нормативного рівня не проявляють належної ініціативи стосовно самостійного визначення концепції виконавської інтерпретації фортепіанних творів, хоча й володіють відносно стійкою системою естетичних ціннісних орієнтацій. Студенти намагаються створювати художньо-творчі виконавські інтерпретації фортепіанних творів, однак для цього у них недостатньо сформовані знання, розвинені уміння й навички.

Низький або адаптивний рівень (40 %) показали майбутні вчителі музики з байдужим ставленням до виконавської діяльності. Вони не розуміють зв'язку майбутнього професійного успіху з рівнем власної виконавської підготовки. Студенти відзначаються індиферентністю щодо подальшого удосконалення виконавської майстерності, яке замінюється бажанням формального отримання диплому. Реципієнти, які належать до групи з низьким рівнем сформованості виконавської культури, мають незадовільну музично-теоретичну підготовку, не вміють добирати фортепіанний репертуар у відповідності до індивідуальних можливостей учнів, вони демонструють мінімальні знання вікових особливостей музичного сприймання. Майбутні вчителі музики не в змозі створювати художньо-образні інтерпретації фортепіанних творів, зокрема українських композиторів. Також у респондентів нерозвинена здатність здійснювати художньо-педагогічну комунікацію, що свідчить про виконавсько-педагогічну некомпетентність. Студенти-піаністи адаптивного рівня не в змозі самостійно здійснювати практично-творчу й виконавсько-педагогічну роботу.

За результатами діагностувального дослідження було виявлено, що у більшості респондентів сформованість виконавської культури знаходиться на низькому та задовільному рівнях, що зумовило необхідність розробки методики формування виконавської культури майбутніх учителів музики на засадах українського фортепіанного мистецтва.

Формувальна робота здійснювалась упродовж двох навчальних років – 2011 – 2012 рр. і 2012 – 2013 рр. у межах вивчення спецкурсу “Культурно-освітні засади українського фортепіанного мистецтва”, курсу “Основний музичний інструмент (фортепіано)” та під час проходження педагогічної практики у студентів III – IV курсів. На даному етапі експерименту було задіяно 81 студент-піаніст, серед яких 41 студент належав до експериментальної групи та 40 – до контрольної групи. Експериментальними базами формувальної роботи були НПУ імені М.П. Драгоманова, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського.

Експериментальна методика формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва впроваджується у чотири етапи, кожен з яких скерований на досягнення певної мети, виконання відповідних завдань та застосування ефективних форм і методів.

Мета першого етапу – *орієнтувально-спонукального* – полягає у забезпеченні усвідомленої зацікавленості виконавською діяльністю педагогів-

музикантів на засадах українського фортепіанного мистецтва. Основні завдання цього етапу: стимулювання стійкого інтересу студентів до виконавської діяльності на основі пізнання українського фортепіанного мистецтва; усвідомлення потреби в самовираженні в процесі пізнання вітчизняного фортепіанного мистецтва; формування позитивного ставлення до обраної професії вчителя музики в процесі опрацювання українських фортепіанних творів. Розв'язання завдань першого етапу формувальної роботи відбувається у формі аудиторних занять та передбачає застосування таких методів: демонстрації виконавських творів, художнього ознайомлення з фортепіанними творами українських композиторів, ескізного вивчення музичних творів, емоційно-вольових характеристик студентів. На даному етапі дотримуються таких педагогічних умов: забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною та активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів.

Мета другого етапу – *пізнавально-інформаційного* – розширення та поглиблення мистецьких знань та професійно-педагогічних компетенцій майбутніх педагогів-музикантів. Завдання пізнавально-інформаційного етапу формувальної методики: розширення обсягу музично-історичних та музично-теоретичних знань студентів; удосконалення навичок добору вітчизняного музично-виконавського репертуару; актуалізація знань вікових особливостей музичного сприймання. На даному етапі в межах вивчення спецкурсу “Культурно-освітні засади українського фортепіанного мистецтва” використовуються методи вільних характеристик, практичних контрольних завдань з добору виконавського репертуару. Ефективність роботи забезпечується завдяки актуалізації таких педагогічних умов: активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання фортепіанних творів українських композиторів; забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною.

Мета третього етапу – *перетворювально-технологічного* – полягає в удосконаленні якості виконавського висловлювання майбутніх фахівців у процесі виконання фортепіанних творів українських композиторів. Завдання цього етапу: розвиток музично-виконавських умінь студентів, удосконалення їх інтерпретаційно-аналітичних умінь; розвиток здатності здійснювати художньо-педагогічну комунікацію. Методи формувальної роботи перетворювально-технологічного етапу: складання виконавського плану та рольова гра “Компетентний викладач”. У перебігу даного етапу формувальної роботи актуалізуються такі педагогічні умови: забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною; розвиток творчої самостійності в опрацюванні фортепіанних творів українських композиторів.

Мета четвертого етапу – *самостійно-творчого* – передбачає розвиток у студентів здатності до художньо-творчої виконавської діяльності на засадах

українського фортепіанного мистецтва. Завданнями цього етапу є: розширення досвіду самостійної музично-пошукової діяльності; формування ціннісних орієнтацій у сфері музики; розвиток творчих здібностей. З-поміж форм і методів проведення формувальної роботи на самостійно-творчому етапі вирізняються такі: самостійна робота студентів, рольова гра “Музичний редактор”, складання рецензій, лекція-концерт. На даному етапі викладач має дотримуватися таких педагогічних умов, як активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів та розвиток творчої самостійності в опрацюванні фортепіанних творів українських композиторів.

Для перевірки дієвості формувального експерименту було здійснено контрольний зріз, за результатами якого було встановлено якісні та кількісні зміни в рівнях сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики експериментальної групи порівняно із студентами контрольної групи за всіма критеріальними показниками. Для підтвердження вірогідності отриманих результатів нами було застосовано критерій φ^* – кутового перетворення Фішера та λ – критерій Колмогорова-Смірнова. В результаті порівняльного аналізу було виявлено значне зростання показників високого (креативного) рівня сформованості виконавської культури у студентів експериментальної групи – з 12,2 % до 34,1 %, достатнього (компетентного) – з 22 % до 41,5 %, у той час задовільний (нормативний) рівень було виявлено в 17,1 % учасників експериментальної групи порівняно із 34,1 % під час контрольного зрізу, а кількість студентів з низьким (адаптивним) рівнем зменшилась з 31,7 % до 7,3 %. В учасників контрольної групи значних позитивних змін у рівневій характеристиці сформованості означеної якості не виявлено. Зіставлення даних, отриманих до та після формувальної роботи в експериментальній та контрольній групах, представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка змін рівнів сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики експериментальної та контрольної груп

Рівні	До формування				Після формування			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
	41	100	40	100	41	100	40	100
Креативний	5	12,2	4	10	14	34,1	5	12,5
Компетентний	9	22	9	22,5	17	41,5	11	27,5
Нормативний	14	34,1	15	37,5	7	17,1	14	35
Адаптивний	13	31,7	12	30	3	7,3	10	25

Одержані результати дали підстави зробити висновок про ефективність запропонованих педагогічних умов та розробленої методики формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського

фортепіанного мистецтва. Таким чином, означена методика може бути широко використана в сучасних умовах вищої музично-педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва, що знайшло відображення в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов та методики формування означеної якості у студентів вищих музично-педагогічних закладів освіти. Результати експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави зробити такі висновки.

1. На основі аналізу наукових та методичних джерел з питань розвитку культури особистості (В. Андрущенко, Л. Губерський, І. Зязюн), музично-естетичної культури (Н. Гузій, Л. Побережна), музично-педагогічної культури (С. Деніжна, В. Мішеченко, О. Рудницька), доведено актуальність проблеми формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва та виявлено недостатність розроблення теоретико-методичних шляхів і способів забезпечення процесу формування означеної якості у студентів вищих закладів освіти. Практика сучасної вищої освіти потребує створення необхідних умов для забезпечення культурологічного спрямування виконавської підготовки майбутніх учителів музики, а також для поглибленого пізнання навчально-виховного потенціалу українського фортепіанного мистецтва.

2. Виконавську культуру майбутнього вчителя музики визначено як інтегровану професійно-особистісну властивість, яка характеризує високий рівень оволодіння мистецькими знаннями, музично-виконавськими вміннями, педагогічними компетенціями, що виражається в здатності до художньо обґрунтованої та педагогічно доцільної інтерпретації змісту музичного твору та забезпечує в умовах виконавсько-педагогічної діяльності особистісне професійно-творче зростання. У дисертації визначено структуру виконавської культури майбутнього вчителя музики, до складу якої входять мотиваційно-потребовий, когнітивно-інформаційний, операційно-технологічний та творчо-діяльнісний компоненти. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики здійснюється в межах інструментальної підготовки у вищих музично-педагогічних закладах освіти та виражається у процесі інтерпретаторської діяльності студентів.

3. У дисертації з'ясовано, що українське фортепіанне мистецтво як складова духовної культури є різновидом музичного та специфічною формою інструментального мистецтва, є культурно-історичним явищем, яке ґрунтується на досягненнях і взаємовпливах виконавської, педагогічної та творчої діяльності. Доведено, що даний феномен є унікальним і специфічним засобом формування у майбутніх педагогів-піаністів виконавської культури, оскільки

він винятковим чином впливає на особистість майбутнього вчителя музики на ментально-генетичному рівні. Організація виконавської діяльності студентів вищих музично-педагогічних закладів освіти на матеріалі вітчизняної композиторської творчості полегшує розкриття й осмислення авторського задуму фортепіанних творів. Урахування інтерпретаційно-виконавських засад української фортепіанної школи в процесі виконавської діяльності майбутніх учителів музики сприяє віднайденню ними доцільних і точних виконавських орієнтирів щодо створення виразної інтерпретації вітчизняних фортепіанних творів. Впровадження в процесі виконавської діяльності майбутніх учителів музики принципів фортепіанного навчання на засадах української музично-освітньої практики вітчизняних піаністів-педагогів зумовлює передачу емоційно-образного змісту фортепіанних творів у найбільш доступній і довершеній формі слухачам-учням у школі.

4. В дослідженні визначено педагогічні умови формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва, що сприяють підвищенню ефективності цього процесу: активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів; забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною; розвиток творчої самостійності в опрацюванні українських фортепіанних творів як ознаки готовності майбутніх учителів музики до професійно зорієнтованої виконавської діяльності.

5. У рамках дисертаційного дослідження визначено критерії та показники сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики, а саме: *міра зацікавленості виконавською діяльністю* (ступінь інтересу до виконавської діяльності, потреба у самовираженні в процесі виконавської діяльності, характер ставлення до майбутньої професії), *ступінь опанування мистецькими знаннями й педагогічними компетенціями* (обсяг музично-історичних та музично-теоретичних знань, міра поінформованості щодо музично-виконавського репертуару, глибина знань вікових особливостей музичного сприймання), *якість виконавського висловлювання* (рівень розвитку музично-виконавських вмінь, ступінь володіння інтерпретаційно-аналітичними вміннями, міра здатності до художньо-педагогічної комунікації), *здатність до художньо-творчої виконавської діяльності* (наявність досвіду самостійної музично-пошукової діяльності, сформованість ціннісних орієнтацій у сфері музики, рівень розвитку творчих здібностей). У перебігу констатувального експерименту було встановлено чотири рівні сформованості означеної якості: високий (*креативний*), достатній (*компетентний*), задовільний (*нормативний*) та низький (*адаптивний*). За результатами діагностувального дослідження було виявлено, що в більшості респондентів сформованість виконавської культури знаходиться на низькому та задовільному рівнях – відповідно 40 % та 34 % досліджуваних, лише достатній рівень був зафіксований у 20 %, а високий – у 6 % студентів, що зумовило необхідність розробки та впровадження поетапної

методики формування досліджуваної якості в майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва.

6. У дисертаційному дослідженні розроблена, теоретично обґрунтована та експериментально перевірена поетапна методика формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. Метою *орієнтувально-спонукального етапу* було забезпечення усвідомленої зацікавленості виконавською діяльністю майбутніх учителів музики на засадах українського фортепіанного мистецтва, що здійснювалось завдяки застосуванню наочних та опорно-ілюстративних методів, *пізнавально-інформаційного* – розширення та поглиблення мистецьких знань та професійно-педагогічних компетенцій майбутніх педагогів-музикантів, що реалізовувалось за допомогою використання аналітично-пошукових методів, *перетворювально-технологічного* – удосконалення якості виконавського висловлювання майбутніх фахівців у процесі виконання фортепіанних творів українських композиторів, що здійснювалось в рамках застосовування методів моделювання педагогічних ситуацій, *самостійно-творчого* – розвиток у студентів здатності до художньо-творчої виконавської діяльності на засадах українського фортепіанного мистецтва, що відбувався завдяки використанню евристичних методів.

Результативність запропонованої методики знайшла своє підтвердження у позитивній динаміці змін у рівнях сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики експериментальної групи порівняно із студентами контрольної групи, що виявилось у підвищенні інтересу до виконавської діяльності, активізації концертно-виконавської діяльності, розширенні поінформованості у фортепіанному репертуарі вітчизняних композиторів, підвищенні рівня виконавської майстерності, розвиткові комунікативних здатностей, у скерованості студентів на самостійні пошуки інтерпретаційної концепції музичних творів. Результати статистичних підрахунків дисертаційного дослідження підтвердили, що застосування запропонованої методики та реалізація у ній визначених педагогічних умов сприяють формуванню виконавської культури майбутніх учителів музики на засадах українського фортепіанного мистецтва.

Здійснений контрольний зріз дозволив виявити, що в учасників контрольних груп значних позитивних змін у рівневій характеристиці сформованості виконавської культури не виявлено, а в експериментальних групах кількість студентів, що належить до креативного рівня сформованості означеної якості збільшилась на 21,9 %, до компетентного – збільшилась на 19,5 %, до нормативного – зменшилась на 17 %, до адаптивного – зменшилась на 24,4 %, що є беззаперечним свідченням ефективності розробленої експериментальної методики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують такі питання: формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами інших видів

українського мистецтва, а також формування виконавської культури студентів магістратури у зв'язку з особливостями їх кваліфікаційних характеристик.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях автора:

1. Михалюк А. М. До проблеми формування виконавської культури як чинника професійного становлення майбутнього педагога-музиканта / А. М. Михалюк // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – Вип. 12 (17). – К. : НПУ, 2011. – С. 77 – 81.
2. Михалюк А. М. Змістовно-структурна характеристика виконавської культури майбутнього вчителя музики / А. М. Михалюк // Наукові записки. Серія : Педагогічні та історичні науки : зб. наук. праць. – Вип. 100. – К. : НПУ, 2012. – С. 164 – 170.
3. Михалюк А. М. Інтерпретаційні засади української фортепіанної школи / А. М. Михалюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28. – Том I. – С. 200 – 204.
4. Михалюк А. М. Українські освітньо-виховні засади фортепіанного навчання та їх вплив на формування виконавської культури майбутніх учителів музики / А. М. Михалюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць / Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти”. – Вип. 14 (19). – Ч 1. – К. : НПУ, 2013. – С. 101 – 105.
5. Михалюк А. М. Педагогічні умови ефективного формування виконавської культури студентів у процесі вивчення фортепіанних творів українських композиторів / А. М. Михалюк // Наукові записки. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – № 1. – С. 118 – 121.
6. Михалюк А. М. Методика діагностування сформованості виконавської культури майбутніх учителів музики / А. М. Михалюк // Зб. наук. праць Бердянського педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2013. – № 2. – С. 99 – 104.
7. Михалюк А. М. Методическое обеспечение процесса формирования исполнительской культуры будущих педагогов-музыкантов средствами украинского фортепианного искусства / А. М. Михалюк // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – № 2 (92). – Курск, 2014. – С. 238 – 241.
8. Михалюк А. М. Тенденції історичного розвитку українського фортепіанного мистецтва / А. М. Михалюк // Современные аспекты культурного диалога : Россия – Украина : сборник материалов II Международной научно-практической конференции (25 сентября 2011 г.). – Краснодар, 2012. – С. 81 – 87.

9. Михалюк А. М. Роль виконавської культури в інструментальній підготовці майбутніх учителів музики / А. М. Михалюк // Єдність навчання і наукових досліджень – основний принцип університету : зб. наук. праць звітної наукової конференції викладачів ун-ту за 2010 рік, 9 – 10 лютого 2011 р. / НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К. : НПУ, 2011. – С. 187 – 188.
10. Михалюк А. М. Виконавська культура майбутнього вчителя музики в контексті розвитку культури особистості / А. М. Михалюк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Вип. 32. – Ч.1. – Ялта : РВВ КГУ, 2011. – С. 138 – 141.

АНОТАЦІЇ

Михалюк А. М. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2014.

Дисертація присвячена проблемі формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в науковій літературі, у теорії та практиці вищої музично-педагогічної освіти, уточнено зміст поняття “виконавська культура майбутнього вчителя музики”, конкретизовано його компонентну структуру; розкрито високу культурно-освітню значущість українського фортепіанного мистецтва та доведено його позитивний вплив на процес формування виконавської культури майбутніх учителів музики.

Обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. Визначено критерії, показники та встановлено рівні сформованості у майбутніх педагогів-музикантів виконавської культури. Розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено поетапну методику формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва. Результативність запропонованої методики виявилась у позитивній динаміці змін у рівнях сформованості виконавської культури студентів експериментальної групи у порівнянні із студентами контрольної групи.

Ключові слова: виконавська культура, майбутні вчителі музики, українське фортепіанне мистецтво, педагогічні умови, методика.

Михалюк А. М. Формирование исполнительской культуры будущих учителей музыки средствами украинского фортепианного искусства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. –

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2014.

Диссертация посвящена проблеме формирования исполнительской культуры будущих учителей музыки средствами украинского фортепианного искусства. Проанализировано состояние исследуемой проблемы в научной литературе, в теории и практике высшего музыкально-педагогического образования.

Исполнительская культура будущего учителя музыки определена как интегративное профессионально-личностное свойство, которое характеризует высокий уровень овладения художественными знаниями, музыкально-исполнительскими умениями, педагогическими компетенциями, что выражается в способности к художественно обоснованной и педагогически целесообразной интерпретации содержания музыкального произведения и обеспечивает в условиях исполнительско-педагогической деятельности личностный профессионально-творческий рост. Структуру исполнительской культуры будущих учителей музыки составляют следующие компоненты: мотивационно-потребностный, когнитивно-ориентационный, операционно-технологический и творчески-деятельностный. Доказано, что эффективным средством формирования у будущих педагогов-музыкантов исполнительской культуры является украинское фортепианное искусство. Данный вид искусства в единстве составляющих – композиторского творчества, исполнительской деятельности, образовательной практики исключительным образом влияет на личность будущего учителя музыки на ментально-генетическом уровне.

Установлено, что эффективность формирования исполнительской культуры у студентов высших музыкально-педагогических учебных заведений на основе украинского фортепианного искусства значительно повышается благодаря применению таких педагогических условий: активизация национального самосознания студентов в процессе познания и исполнения украинских фортепианных произведений; обеспечение диалоговых основ взаимодействия преподавателя и студента в процессе овладения отечественным фортепианным наследием; развитие творческой самостоятельности в изучении фортепианных произведений украинских композиторов как признак готовности будущих учителей музыки к профессионально ориентированной исполнительской деятельности.

В соответствии с разработанным критериальным аппаратом диссертационного исследования было проведено диагностирование существующего уровня сформированности исполнительской культуры у будущих педагогов-музыкантов и выявлено преобладание у них низкого и удовлетворительного уровней сформированности указанного качества. Результаты констатирующего эксперимента обусловили необходимость разработки и внедрения методики формирования исполнительской культуры будущих учителей музыки средствами украинского фортепианного искусства.

Первый этап – ориентировочно-побудительный – обеспечивает осознанную заинтересованность исполнительской деятельностью педагогов-

музыкантов на основе украинского фортепианного искусства. Цель второго этапа – познавательного-информационного – расширение и углубление художественных знаний и профессионально-педагогических компетенций будущих педагогов-музыкантов. Цель третьего этапа – преобразовательного-технологического – усовершенствование качества исполнительского высказывания будущих специалистов в процессе исполнения фортепианных произведений украинских композиторов. Цель четвертого этапа – самостоятельно-творческого – развитие у студентов способности к художественно-творческой исполнительской деятельности на основе украинского фортепианного искусства.

Сравнительный анализ полученных экспериментальных данных на основе сопоставления количественных и качественных показателей участников экспериментальных и контрольных групп показал положительную динамику изменений в уровнях сформированности исполнительской культуры будущих учителей музыки экспериментальных групп. У участников контрольных групп не выявлено значительных положительных изменений в уровневой характеристике сформированности указанного качества.

Ключевые слова: исполнительская культура, будущие учителя музыки, украинское фортепианное искусство, педагогические условия, методика.

Mykhalyuk A.M. Formation of Future Music Teachers' Performing Culture by Means of Ukrainian Piano Art. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.02 – theory and methodology of musical training. – National pedagogical university named after M.P. Drahomanov. – Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to the problem of forming performing culture of future music teachers by means of Ukrainian piano. There are analyzed the state of the problem under investigation in the scientific literature, in the theory and practice of higher musically-pedagogical education, clarified the meaning of “performing culture of future music teacher”, concretized its component structures; revealed a high significance of Ukrainian piano art and proved its positive impact on the process of formation of future music teachers' performing culture.

Pedagogical conditions of effective forming of future music teachers' performing culture by means of Ukrainian piano art are scientifically based. The criteria and indicators are determined and levels of professional formation of future pedagogue-musicians' performing culture are set. There is theoretically grounded and tested every stage of methodology of forming the performing culture of future music teachers by means of Ukrainian piano art. The effectiveness of the proposed technique has appeared in positive dynamics of the formation levels' performing culture of students of the experimental group compared with the control group.

Key words: performing culture, future music teachers, Ukrainian piano art, pedagogical conditions, methodology.